

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป

ตำรา
รหัสวิชา ๐๐๐ ๑๑๕

ภาษาศาสตร์เบื้องต้น

Introduction to Linguistics

ฉบับปรับปรุง

โครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร

เรื่องการจัดทำต้นฉบับปรับปรุงในวิชาแกนพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป
กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาษาศาสตร์เบื้องต้น (Introduction to Linguistics) ฉบับปรับปรุง

ผู้แต่ง : คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ : พระมหาสุริยา วรเมธี, ผศ.ดร.

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ : รศ.ดร.เรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์

ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมผลิต : รศ.ชัชณะ รุ่งปัจฉิม ผศ.ดร.นลินี ณ นคร
ผศ.ศศิธร ชูตินันทกุล ผศ.ดร.สังวรรณ รัตตะระโท

จัดรูปเล่ม : นายสมบุรณ์ เฟ่งพิศ

พิสูจน์อักษร : นายสุชญา ศิริชัยภรณ์, นายอักษรวิชัย โฉมศรี

ออกแบบปก : นายพิจิตร พรหมลี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กันยายน ๒๕๕๗ จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : พฤษภาคม ๒๕๕๙ จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๓ : พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์

ลิขสิทธิ์เป็นของสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดๆ ของหนังสือเล่มนี้

นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ภาษาศาสตร์เบื้องต้น (ฉบับปรับปรุง).-- พิมพ์ครั้งที่ 3.-- พระนครศรีอยุธยา :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561.

254 หน้า.

1. ภาษาศาสตร์. I. ชื่อเรื่อง.

410

ISBN 978-616-300-532-8

จัดพิมพ์โดย : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยุธยา (ผลงานลำดับที่ ๙)

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ (๘๗๗๐), มือถือ ๐๖๑-๓๙๗-๖๑๖๖

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๑๓

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐๓๕ ๒๔๘๐๐๐ ต่อ ๘๕๕๕-๘๕๕๙ โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘-๕๕๕

คำปรารภ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร เรื่องการทำต้นฉบับปรับปรุงในวิชาแกนพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ให้เป็นที่ยอมรับ และใช้ร่วมกันได้ พัฒนารูปแบบของหนังสือ และตำราให้มีเอกลักษณ์ร่วมกัน สวยงาม คงทน น่าสนใจ ต่อการศึกษาค้นคว้า มีเนื้อหาสาระไปพัฒนาสื่อการศึกษาและเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ระบบคลังข้อสอบ พัฒนาบุคลากรและผลงานด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยให้ แพร่หลาย และเป็นเวทีเสนอผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย

โครงการนี้เกิดขึ้นมาได้จากความร่วมมือร่วมใจกันของคณาจารย์มหาวิทยาลัย จากทุกส่วนงาน ทั้งส่วนกลาง วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน ร่วมกันพัฒนารายวิชาแกนพระพุทธศาสนาและหมวด วิชาศึกษาทั่วไป ด้วยวิริยะอุตสาหะแรงกล้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีมิตรไมตรี พัฒนาตน พัฒนางาน ให้มีเนื้อหาสาระถูกต้อง เพียบพร้อมด้วยอรรถและพยัญชนะ เป็นที่ยอมรับของสังคม

ตำราวิชา “ภาษาศาสตร์เบื้องต้น” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ มีเนื้อหาสาระแบ่งเป็น ๗ บท มุ่งหมายให้ศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาษาและภาษาศาสตร์ สาขาภาษาศาสตร์ สัทศาสตร์ สรศาสตร์ สัทอักษรไทย หลักการวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ รวมถึงภาษาศาสตร์กับเปลี่ยนแปลง ทางสังคม เนื้อหาสาระปรากฏแจ่มแจ้งแล้วในเล่มนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ ของมหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าพัฒนาเนื้อหาวิชาเล่มนี้ให้เกิดมีขึ้น อันจะเป็น สมบัติของมหาวิทยาลัยสืบไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ตำราวิชา “ภาษาศาสตร์เบื้องต้น” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ คงอำนวยประโยชน์เชิงวิชาการด้านภาษาและภาษาศาสตร์ แก่คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และ ประชาชนผู้ที่สนใจสืบไป

(พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำนำ

ตำราวิชา “ภาษาศาสตร์เบื้องต้น” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ ได้พัฒนาขึ้นตามโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร เรื่องการจัดทำต้นฉบับปรับปรุงในวิชาแกนพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗ ของกองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เพื่อปรับปรุงเนื้อหาตำราวิชาแกนพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่ใช้สอนในมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ตามกรอบมาตรฐานระดับอุดมศึกษา (๒) เพื่อให้คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ได้เสนอผลงานทางวิชาการด้วยการสร้างสรรค์ผลงานอย่างเป็นระบบรองรับการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย (๓) เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัย ให้เป็นที่ยอมรับทั่วไปในประเทศและระดับสากล

ตำราวิชา “ภาษาศาสตร์เบื้องต้น” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ เป็นวิชาหนึ่งในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่กำหนดให้ศึกษาความหมายของภาษาและภาษาศาสตร์ สาขาของวิชาภาษาศาสตร์ ลักษณะทั่วไปของภาษา ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสัทศาสตร์ (Phonetics) สรศาสตร์ (Phonemics) สัทอักษรสากล สัทอักษรไทย หลักวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์และภาษาศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งมีรายละเอียดที่คณะผู้เขียนได้นำเสนอไว้แล้วในบทต่างๆ

คณะผู้เขียนหวังว่า ตำราเล่มนี้จะยังประโยชน์ต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการพอสมควร จึงขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำตำราเล่มนี้ให้มีความสำเร็จ สมบูรณ์ เป็นรูปเล่ม ขอขอบคุณ รศ.ดร.เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มาเป็นวิทยากรให้ความรู้และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำเนื้อหาต้นฉบับรายวิชาภาษาศาสตร์เบื้องต้น ฉบับปรับปรุงเล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและขอขอบคุณท่านผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่กองวิชาการ และคณะวิทยากร คือ รศ.ชัชณะ รุ่งปัจฉิม จากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และ ผศ.ดร.นลินี ณ นคร ผศ.ศศิธร ชูตินันท์กุล และ ผศ.ดร.สังวรรณ ังคระโทก จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกท่าน ที่ได้มีส่วนร่วมผลิตตำราเรียนเล่มนี้ ด้วยวิริยะอุตสาหะ ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา พัฒนางานทางวิชาการจนสำเร็จเป็นรูปเล่ม บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้ทุกประการ

คณะกรรมการปรับปรุงเนื้อหาวิชา

“ภาษาศาสตร์เบื้องต้น”

พฤศจิกายน ๒๕๖๑

คำนำสำนักพิมพ์

ภาษา ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการดำรงชีวิต เพราะเป็นเครื่องมือช่วยให้การสื่อสารสื่อความหมายรู้กันได้ เข้าใจตรงกัน การที่จะสื่อสารกันได้ดียิ่งขึ้นนั้น จำต้องรู้ภาษาและภาษาศาสตร์ ซึ่งลักษณะของภาษาก็มีหลายแบบ ผู้ที่รู้และเข้าใจ ใช้ได้ถูกต้อง ก็จะมีเครื่องมือช่วยในการสื่อสารสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ถ่ายทอดวัฒนธรรม ช่วยบันทึกความรู้ และภาษาช่วยแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

ตำราวิชา “ภาษาศาสตร์เบื้องต้น” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ เป็นวิชาหนึ่งในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภายในตำราเล่มนี้ได้อธิบายถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาษาและภาษาศาสตร์ สาขาและทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ และภาษาศาสตร์มีพัฒนาการมาจากหลายประเทศ เช่น อินเดีย ยุโรป สาขาของภาษาศาสตร์ก็มีหลายสาขา เช่น ภาษาศาสตร์ทั่วไป ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ และเปรียบเทียบ และภาษาศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งผู้เรียนด้านภาษาศาสตร์ จะได้รู้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสัทศาสตร์ ในเรื่องฐานกรณ์ของเสียง ลักษณะของเสียง สัทอักษรสากล สัทอักษรไทย และเรื่องสรีรศาสตร์ในเรื่อง การวิเคราะห์หน่วยเสียง รวมถึงจะทำให้สามารถวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ทั้งคำ หน่วยคำ วลี และประโยค ได้เป็นอย่างดี

สำนักพิมพ์ขอขอบพระคุณคณะกรรมการบริหารสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีพระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. อธิการบดีและประธานกรรมการบริหารสำนักพิมพ์ ที่เมตตา มอบต้นฉบับตำราวิชา “ภาษาศาสตร์เบื้องต้น” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ ขอขอบคุณคณาจารย์ผู้แต่งตำราที่ได้เสียสละเวลาร่วมกันพัฒนาเนื้อหาวิชานี้จนสำเร็จเป็นเล่มสมบูรณ์ และขอขอบคุณ กองวิชาการที่ช่วยเป็นแรงสนับสนุนงานต้นฉบับและบุคลากร ให้สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดพิมพ์ตำราเล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ตำราวิชา “ภาษาศาสตร์เบื้องต้น” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้จะแหล่งค้นคว้าข้อมูลให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาเล่าเรียนของนิสิต นักศึกษา และประชาชนสืบไป

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พฤศจิกายน ๒๕๖๑

คณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร
เรื่อง การจัดทำต้นฉบับปรับปรุงในวิชาแกนพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๕๗

คณะกรรมการดำเนินงาน	คณะกรรมการปรับปรุงเนื้อหารายวิชา “ภาษาศาสตร์เบื้องต้น”
ที่ปรึกษา พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	ประธานกรรมการ พระมหาอุดร สุทธิญาโณ,ดร.
ประธานกรรมการ พระศรีคัมภีร์ญาณ,รศ.ดร.	รองประธานกรรมการ พระครูโกวิทอรธวาที
รองประธานกรรมการ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร.	กรรมการ พระมหาณัฐพล เกตุธมฺโม นายสุทัศน์ อาสนาชัย นายกำพล สุกันโท นางเกศรา สว่างวงศ์ นายสันติ มุ่งคุณ นายวัฒนา มุลเมืองแสน นายเกียรติศักดิ์ บุตรราช
กรรมการ พระมหาสุริยา วรเมธี, ผศ.ดร. พระครูสังฆรักษ์กิตติพงษ์ สิริวิฑฒโน พระมหาสุทัศน์ ติสสรวาที พระมหาศรินทร์ สมจาโร พระมหาสุทิตย์ อากาศโร,ดร. พระมหาชานาญ มหาชาโน พระมหาประยูร โชติวโร พระทิพย์ สิริธมฺโม พระฐิตะวงษ์ อนุตฺตโร พระมหาสมเกียรติ กิตติธนาโณ พระมหาราชัน จิตตปาโล พระมหาสุระศักดิ์ ธีรวโส พระสุทิน เขมวีโส ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู นายพลวัฒน์ ชุมสุข ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง ผศ.ดร.โกนิภูษณ์ ศรีทอง นายพิธิบูลย์ กาญจนพิพิธ รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ นายอดุลย์ คนแรง นายเกษม แสงนนท์ นายสนธิญาณ รักษามักดี	กรรมการและเลขานุการ ดร.บุญมี พรรษา กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ พระทิพย์พนากรณ์ ขยาภินนโท นายภราดร สุขพันธ์ บรรณาธิการ พระมหาสุริยา วรเมธี ผศ.ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมผลิต รศ.ชัชณะ รุ่งปัจฉิม ผศ.ดร.นลินี ฝนคร ผศ.ศศิธร ชูตินันทกุล ผศ.ดร.สังวรณ์ ังดกระโทก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ รศ.ดร. เรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์
กรรมการและเลขานุการ นายสุชญา ศิริธัญญาร	
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ พระมหานพดล เตชธมฺโม พระมหาอิทธิ อนุภทโท นายสินชัย วงษ์จำนงค์ นายอักษรวิชัย โฉมศรี นายชานาญ เกิดช่อ นายสมบุญ เฟงพิศ นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจำ นางสาวฐานิษาญณ์ มัควัลย์ นางสาวปวีธรรม สำเนียง นายสุภฐาน สุตาจันทร์	

สารบัญ

	หน้า
คำปรารภ	(๓)
คำนำ	(๔)
คำนำสำนักพิมพ์	(๕)
คณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร ปีงบประมาณ ๒๕๕๗	(๖)
บทที่ ๑ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาษาและภาษาศาสตร์	๑
๑.๑ ความนำ	๒
๑.๒ ความหมายของภาษาและภาษาศาสตร์	๒
๑.๒.๑ ความหมายของภาษา	๓
๑.๒.๒ ความหมายของภาษาศาสตร์	๔
๑.๒.๓ ประโยชน์ของภาษาศาสตร์	๖
๑.๓ ลักษณะของภาษาและภาษาในทัศนะของนักภาษาศาสตร์	๗
๑.๓.๑ ลักษณะของภาษา	๘
๑.๓.๒ ลักษณะของภาษาในทัศนะของนักภาษาศาสตร์	๑๓
๑.๔ ความสำคัญประโยชน์ของภาษา	๑๕
๑.๔.๑ ความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสาร	๑๕
๑.๔.๒ ความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด	๑๖
๑.๔.๓ ความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นเครื่องรักษาถ่ายทอดวัฒนธรรม	๑๖
๑.๔.๔ ความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นเครื่องช่วยบันทึกความรู้	๑๖
๑.๔.๕ ความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นแกนที่แสดงความเจริญก้าวหน้าของชาติ	๑๖
๑.๕ พัฒนาการของภาษาศาสตร์	๑๗
๑.๕.๑ ประวัติการศึกษาภาษาศาสตร์ในอินเดีย	๑๗
๑.๕.๒ ประวัติการศึกษาภาษาศาสตร์ในยุโรป	๑๗
๑.๕.๓ ประวัติการศึกษาภาษาศาสตร์ในประเทศไทย	๑๘
๑.๖ ทฤษฎีและแนวคิดของนักภาษาศาสตร์	๒๐
๑.๖.๑ แนวคิดของนักภาษาศาสตร์สมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙	๒๐
๑.๖.๒ แนวคิดของนักภาษาศาสตร์สมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐	๒๑

(๘)

สรุปท้ายบท	๒๓
คำถามท้ายบท	๒๔
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๒๗
บทที่ ๒ สาขาของภาษาศาสตร์	๓๑
๒.๑ ความนำ	๓๒
๒.๒ สาขาของภาษาศาสตร์	๓๒
๒.๒.๑ ภาษาศาสตร์ทั่วไป	๓๒
๒.๒.๒ ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบ	๓๔
๒.๒.๓ ภาษาศาสตร์ประยุกต์	๓๕
๒.๓ ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์	๔๓
๒.๓.๑ ทฤษฎีโครงสร้าง	๔๓
๒.๓.๒ ทฤษฎีปริวรรต	๔๔
๒.๓.๓ ทฤษฎีไวยากรณ์การก	๔๖
๒.๓.๔ ทฤษฎีแทกมีมิก	๕๕
สรุปท้ายบท	๖๑
คำถามท้ายบท	๖๓
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๖๖
บทที่ ๓ สัทศาสตร์	๖๗
๓.๑ ความนำ	๖๘
๓.๒ ความหมายและสาขาของสัทศาสตร์	๖๘
๓.๓ ฐานกรณ์ของเสียง	๘๑
๓.๔ ลักษณะของเสียง	๘๗
๓.๕ สัทอักษรสากล	๙๖
สรุปท้ายบท	๑๐๐
คำถามท้ายบท	๑๐๓
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๐๔

บทที่ ๔	สรีศาสตร์	๑๐๕
๔.๑	ความนำ	๑๐๖
๔.๒	ความหมายของสรีศาสตร์	๑๐๖
๔.๓	เครื่องหมายที่ควรทราบ	๑๐๘
๔.๔	การวิเคราะห์หน่วยเสียง	๑๐๙
๔.๕	หน่วยเสียงในภาษาอังกฤษ	๑๑๐
	สรุปท้ายบท	๑๒๘
	คำถามท้ายบท	๑๒๙
	เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๓๐
บทที่ ๕	สัทอักษรไทย	๑๓๑
๕.๑	ความนำ	๑๓๒
๕.๒	พยัญชนะภาษาไทย	๑๓๔
๕.๓	สัทอักษรสระภาษาไทย	๑๔๓
๕.๗	วรรณยุกต์ในภาษาไทย	๑๕๒
	สรุปท้ายบท	๑๕๘
	คำถามท้ายบท	๑๖๐
	เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๖๓
บทที่ ๖	การวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์	๑๖๕
๖.๑	ความนำ	๑๖๖
๖.๒	หน่วยคำ	๑๖๖
๖.๒.๑	ความหมายของหน่วยคำ	๑๖๖
๖.๒.๒	ลักษณะของหน่วยคำ	๑๖๘
๖.๒.๓	ชนิดของหน่วยคำ	๑๖๙
๖.๒.๔	หลักการหาหน่วยคำ	๑๗๒
๖.๒.๕	การวิเคราะห์หน่วยคำ	๑๗๕
๖.๓	คำ	๑๘๑
๖.๓.๑	ความหมายของคำ	๑๘๑
๖.๓.๒	ประเภทของคำ	๑๘๒

(๑๐)

๖.๓.๓ การสร้างคำ	๑๘๓
๖.๓.๔ การวิเคราะห์คำ	๑๘๖
๖.๔ วลี	๑๘๘
๖.๔.๑ ความหมายของวลี	๑๘๘
๖.๔.๒ ชนิดของวลี	๑๘๙
๖.๔.๓ การวิเคราะห์โครงสร้างของวลี	๑๙๑
๖.๕ ประโยค	๑๙๕
๖.๕.๑ ความหมายของประโยค	๑๙๕
๖.๕.๒ ประเภทของประโยค	๑๙๙
๖.๕.๓ โครงสร้างของประโยค	๒๐๒
๖.๕.๔ การวิเคราะห์ประโยค	๒๐๗
สรุปท้ายบท	๒๑๕
คำถามท้ายบท	๒๑๗
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๒๒๐
บทที่ ๗ ลักษณะของภาษากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	๒๒๑
๗.๑ ความนำ	๒๒๒
๗.๒ อธิพจน์ภาษาเกี่ยวข้องกับการศึกษา	๒๒๒
๗.๓ ลักษณะภาษาเกี่ยวข้องกับการศาสนา	๒๒๖
๗.๔ ลักษณะภาษาเกี่ยวข้องกับการเมือง	๒๓๐
๗.๕ ลักษณะภาษาเกี่ยวข้องกับการเศรษฐกิจ	๒๓๔
๗.๖ ลักษณะภาษาเกี่ยวข้องกับการวัฒนธรรม	๒๓๖
สรุปท้ายบท	๒๓๙
คำถามท้ายบท	๒๔๐
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๒๔๔
บรรณานุกรม	๒๔๗
ภาคผนวก : รายชื่อคณาจารย์ปรับปรุงเนื้อหารายวิชา “ภาษาศาสตร์เบื้องต้น”	๒๕๑

บทที่ ๑

ภาษาและภาษาศาสตร์

พระมหาสุริยา วรเมธี, ผศ.ดร.
นายปรีชา บุญทวี

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาสามารถ

๑. อธิบายความหมายของภาษาและภาษาศาสตร์ได้
๒. อธิบายลักษณะของภาษาและภาษาในทัศนะของนักภาษาศาสตร์ได้
๓. บอกประโยชน์และความสำคัญของภาษาศาสตร์ได้
๔. บอกพัฒนาการของภาษาศาสตร์ได้
๕. อธิบายทฤษฎีและแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ได้

ขอบข่ายเนื้อหา

- ความหมายของภาษาและภาษาศาสตร์
- ลักษณะของภาษาและภาษาในทัศนะของนักภาษาศาสตร์
- ประโยชน์และความสำคัญของภาษา
- พัฒนาการของภาษาศาสตร์
- แนวคิดของนักภาษาศาสตร์

๑.๑ ความนำ

“Without language without life, without life without Human being” ปรากฏจากภาษา ปรากฏจากชีวิต ปรากฏจากมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ได้ ต้องอาศัยภาษาเพื่อพัฒนาความเป็นปัจเจกชนไปสู่ความเป็นพหุชน จนทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์สังคม (Man is by nature is social animal)¹ มีการตั้งที่อยู่อาศัยรวมกันเป็นกลุ่ม และถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีการพัฒนาที่สูงกว่าเหล่าสัตว์ทุกชนิดในทุกๆ ด้าน ถึงแม้ว่าเหล่าสัตว์ทั้งหลายจะมีวิธีการในการสื่อสารระหว่างกันเหมือนกับที่มนุษย์ใช้อยู่ แต่มนุษย์มีศักยภาพในการสื่อสารที่ไร้ขีดจำกัดและไม่มีที่สิ้นสุดเหนือกว่าเหล่าสัตว์อื่น ทั้งทางด้านภาษาที่ใช้สื่อด้วยเสียงและภาษาที่ใช้สื่อด้วยสิ่งที่ประดิษฐ์เพื่อใช้แทนเสียง

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มนุษย์พัฒนาวิธีการสื่อสารและติดต่อกันมาเป็นลำดับ จนกลายมาเป็นภาษาพูดในปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่ อวัจนภาษา ซึ่งก็คือกิริยาอาการต่างๆ ที่ปรากฏออกมาทางร่างกายของมนุษย์เป็นส่วนใหญ่ และสามารถสื่อความหมายได้จึงมีผู้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กายภาษา (Body Language)² และพัฒนาการไปจนถึงการใช้ถ้อยคำอันเป็นสัญลักษณ์ที่มนุษย์คิดค้นมาเพื่อสื่อความหมายระหว่างกันซึ่งเรียกว่า วัจนภาษา (Verbal Language) ภาษาถ้อยคำ³ หรือภาษาพูดซึ่งอาศัยเสียงเป็นสำคัญ ต่อมา นักภาษาศาสตร์ได้คิดหาวิธีที่จะให้ออกเสียงพูดได้ถูกต้องชัดเจน มีวิชาเกี่ยวกับการออกเสียงเกิดหลายแขนง เช่น สัทศาสตร์ (Phonetics) สรศาสตร์ (Phonemics) และสรวทยา (Phonology)⁴ เป็นต้น

๑.๒ ความหมายของภาษาและภาษาศาสตร์

หากเราจะกล่าวถึงคำว่า ภาษา (Language) ก็มักคิดถึงคำพูดที่มนุษย์ใช้สำหรับสื่อสารกัน หมายถึง สัญลักษณ์หรือสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาและกำหนดใช้สื่อความหมายระหว่างกัน เพื่อให้ผู้อื่น

¹ Vidya Bhushan and D.R. Sachdeva, An Introduction to Sociology, (India: Kitab Mahal, 1995), p. 3.

² มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทย ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๔๑.

³ พระมหาอุดร สุทธิธนาโณ, ภาษากับการสื่อสาร, (กรุงเทพมหานคร: หจก. ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

⁴ เปลื้อง ณ นคร, ภาษาวรรณนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ข้าวพอง จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

เข้าใจในสิ่งที่ตนประสงค์อย่างมีระบบ ใช้ในการแสดงความรู้สึกนึกคิด ปณิธาน เจตจำนง รวมทั้ง การถ่ายทอดองค์ความรู้และวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง อันเป็นเครื่องบ่งบอกถึง ความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์

คำว่า ภาษา มาจากรากศัพท์หรือธาตุ จากภาษาสันสกฤตว่า ภาษ ส่วนในภาษาบาลีใช้คำว่า ภาสา ตามบทวิเคราะห์ว่า ภาสียเตติ ภาสา เสียงที่มนุษย์พูดชื่อว่าภาษา ซึ่งภาษาไทยได้ยืมมาปรับใช้ จนถึงปัจจุบัน คำว่า ภาษา ตรงกับอังกฤษว่า Language ซึ่งมีความหมายว่า ถ้อยคำ คำพูด⁵ เราสามารถ นิยามความหมายของคำว่า ภาษาได้ ๓ นัยดังต่อไปนี้ :-

๑) หมายถึง คำนามคือเสียงหรือกิริยาอาการที่ทำความเข้าใจกันได้ทั่วไป ได้แก่ คำพูด หรือ ถ้อยคำที่ใช้พูดกันทั่วไป เป็นความหมายตรง

๒) หมายถึง คนหรือชนชาติที่พูดภาษานั้นๆ เช่น แต่งตัวตามภาษา ใช้ภาษาราชการ เขียนหนังสือ พูดจาภาษาชาวบ้าน เป็นต้น เป็นความหมายแฝง

๓) หมายถึงมีความรู้หรือเข้าใจในเรื่องต่างๆ ด้านวัฒนธรรมเป็นอย่างดี เช่น ประพฤติตน แบบคนรู้ภาษา ทำตัวแบบเด็กไร้เดียงสา เป็นต้น เป็นความหมายแฝงเช่นกัน

๑.๒.๑ ความหมายของภาษา

นักปราชญ์ทางภาษาได้ให้ความหมายของภาษาไว้มากมาย ดังมีตัวอย่างต่อไปนี้

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒⁶ ได้ให้ความหมายของภาษาว่า ถ้อยคำที่ใช้ พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เสียง ตัวหนังสือ หรือกิริยาอาการที่สื่อความได้ กลุ่มของชุดอักขระ สัญลักษณ์ และเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งงานคอมพิวเตอร์

Noam Chomsky กล่าวไว้ว่า “เมื่อเราศึกษาภาษามนุษย์ เรากำลังก้าวไปสู่สิ่งที่บางคนอาจจะ เรียกได้ว่า แก่นสารของมนุษย์ หรือสารัตถะของมนุษย์ คุณภาพที่เด่นชัดของจิตใจ ซึ่งเท่าที่เรารู้ถือว่าเป็นสิ่งพิเศษสำหรับมนุษย์เท่านั้น”⁷

⁵ เรื่องเดช ปันเขื่อนขัตย์, ภาษาศาสตร์ภาษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๘๒๒.

⁷ Noam Chomsky, Language and Mind, (New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1972), p. 100, อ้างในศ.ดร.อุดม วโรตม์ลิขิตดี, ภาษาศาสตร์เหมาะสมเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ต้นธรรม สำนักพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

Bloch และ Trager กล่าวว่า “ภาษาเป็นระบบของสัญลักษณ์ทางเสียงที่กำหนดขึ้นเอง โดยอาศัยความร่วมมือของสังคม”⁸

Sturtevant กล่าวว่า “ภาษาเป็นระบบของสัญลักษณ์ทางเสียงที่กำหนดขึ้นมาเองโดยสมาชิกทางสังคมให้ความร่วมมือและมีปฏิกริยาร่วมด้วย”⁹

Francis กล่าวว่า “ภาษาเป็นระบบที่กำหนดขึ้นมาเอง ประกอบด้วยเสียงที่เปล่งออกมา ซึ่งกลุ่มมนุษย์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคม”¹⁰

กำชัย ทองหล่อได้ให้ความหมายไว้ว่า “คำว่า ภาษา เป็นสันสกฤต (บาลีเป็นภาษา) มาจากรากศัพท์เดิมว่า ภาษ แปลว่า กล่าว, พูด หรือ บอก เมื่อนำมาใช้เป็นคำนาม มีรูปเป็น ภาษา แปลตามรูปศัพท์ว่าคำพูด หรือถ้อยคำ แปลเอาความว่า เครื่องสื่อความหมายระหว่างมนุษย์ ให้สามารถกำหนดรู้ความประสงค์ของกันและกันได้ โดยมีระเบียบคำหรือจังหวะเสียงเป็นเครื่องกำหนด”¹¹

“ภาษาย่อมเป็นระบบสัญลักษณ์ในเชิงคำพูดหรือเชิงการเขียนที่มนุษย์เท่านั้นกำหนดขึ้น และใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายต่อกันและกัน”¹²

ฉะนั้น ภาษา จึงหมายถึง ระบบของสัญลักษณ์ในเชิงคำพูดหรือเชิงการเขียน อันเป็นแก่นสารที่กำหนดขึ้นเอง โดยสมาชิกทางสังคมให้ความร่วมมือ และเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายระหว่างมนุษย์ ให้สามารถกำหนดรู้ความประสงค์ของกันและกันได้

๑.๒.๒ ความหมายของภาษาศาสตร์

เมื่อกล่าวโดยทั่วไป ภาษาศาสตร์ (Linguistics) ก็คือ ศาสตร์ทางภาษา เป็นการศึกษาภาษา โดยใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งศึกษาที่มา โครงสร้าง และการเปลี่ยนแปลงของภาษาเป็นต้นอย่างมีระบบ

⁸ Bernard Bloch and George L. Trager, *Outline of Linguistic Analysis*, (Baltimore, MD: Linguistic Society of America, 1942), p. 5.

⁹ Edgar H. Sturtevant, *An Introduction to Linguistic Science*, (New Haven: Yale University Press, 1947), p. 2.

¹⁰ W. Nelson Francis, *The Structure of American English*, (New York: The Ronald Press Company, 1958), p. 13.

¹¹ กำชัย ทองหล่อ, *หลักภาษาไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รวมสาส์น (1977) จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

¹² อุดม วโรตม์สิขิตต์, ศ.ดร. *ภาษาศาสตร์เหมาะสมเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

กับทั้งมีการตั้งสมมติฐาน รวมทั้งหลักไวยากรณ์ ซึ่งมีส่วนประกอบสำคัญ คือ สัทวิทยา (Phonology) วจวิภาค (Morphology) วากยสัมพันธ์ (Syntax) อรรถศาสตร์ (Semantics) และระบบการเขียน (Writing System)

การศึกษาทางภาษาศาสตร์ เป็นการศึกษาระบบของสัญลักษณ์ในเชิงคำพูดหรือเชิงการเขียน อันเป็นแก่นสารที่มนุษย์กำหนดขึ้นเอง โดยสมาชิกทางสังคมให้ความร่วมมือ และเป็นการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือในการสื่อความหมายและอธิบายความ รวมทั้งเครื่องถ่ายทอดทางวัฒนธรรมระหว่างมนุษย์ที่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่แน่นอน

การศึกษาทางภาษาศาสตร์ จึงเป็นการศึกษาภาษาเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์กายภาพโดยตรง เช่น สรีรวิทยา ด้านเสียง หรือ เกี่ยวข้องกับด้านสังคมศาสตร์ ปรัชญา จิตวิทยา มานุษยวิทยา เป็นต้น จึงมีผู้ยอมรับในการที่จะศึกษาแบบนี้ และนักภาษาศาสตร์ ก็พยายามศึกษาด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ ซึ่งพอสรุปขั้นตอนดังต่อไปนี้ :-

- ๑) ตั้งข้อสังเกตในข้อเท็จจริงของภาษา
- ๒) ตั้งสมมติฐาน
- ๓) พยายามพิสูจน์ตามทฤษฎีที่มีอยู่โดย :-
 - ๓.๑) เก็บข้อมูล
 - ๓.๒) วิเคราะห์ข้อมูล
- ๔) ตั้งเป็นทฤษฎีตามที่พิสูจน์ได้

แล้วสรุปผลจากการเรียนด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ก็คือ ได้ทฤษฎี มีกฎเกณฑ์ มีหลักการ ที่เป็นตัวอย่างและหลักฐานในภาษานั้นอยู่จริง ซึ่งไม่เกิดการขัดแย้งระหว่างทฤษฎีทางการใช้ภาษาจริงๆ

นักภาษาศาสตร์ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า ภาษาศาสตร์ มากมายตามทัศนะของตนดังมีตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาศาสตร์เป็นการศึกษาด้วยภาษาในตัวของมันเอง มิใช่เป็นการศึกษาภาษาในฐานะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่ง จึงเป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์ค้นคว้า เพื่อตอบปัญหาเกี่ยวกับภาษา เช่น ภาษาประกอบขึ้นด้วยอะไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร สัมพันธ์กันอย่างไร มนุษย์เรียนภาษาอย่างไร ทำไมมนุษย์ในสังคมเดียวกันจึงใช้ภาษาต่างกัน เป็นต้น เพราะภาษาเกี่ยวข้องกับมนุษย์แทบทุกแง่ทุกมุม¹³

¹³ วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, รศ.ดร. ภาษาและภาษาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๕.

ภาษาศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับภาษาต่างๆ ไป ของมนุษย์ตามแนว
วิทยาศาสตร์¹⁴

ภาษาศาสตร์ คือ วิทยาศาสตร์ทางภาษา หมายถึงการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภาษาด้วยวิธีการ
วิทยาศาสตร์ มีการตั้งสมมุติฐานพิสูจน์หลักเกณฑ์และกฎต่างๆ ที่เกี่ยวกับโครงสร้างและลักษณะของ
ภาษาแต่ละภาษา¹⁵

ดังนั้น ภาษาศาสตร์จึงหมายถึงการศึกษาภาษาแบบวิทยาศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เข้าใจ
ธรรมชาติและโครงสร้างภาษาของมนุษย์ในปัจจุบัน หรือระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อตอบปัญหาที่มนุษย์
เราต้องการด้านภาษา โดยเฉพาะด้านการสื่อสารอย่างมีระบบ ซึ่งนักภาษาศาสตร์ (Linguist) ได้นำเอา
วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม และมีหลักเกณฑ์ปรากฏที่ชัดเจน

๑.๒.๓ ประโยชน์ของภาษาศาสตร์

เมื่อภาษามีคุณูปการต่อมนุษย์แล้วเราในฐานะนักศึกษาภาษาเมื่อได้ศึกษาเรียนรู้แล้วพึงได้รับ
ผลประโยชน์อันใดตอบแทนบ้าง คำนึงค่ากับการลงทุนอ่าน ลงทุนศึกษาเล่าเรียนหรือไม่ ซึ่งพอสรุป
ประโยชน์ในการศึกษาภาษาศาสตร์ได้ดังนี้¹⁶

๑. ส่งเสริมให้ผู้เรียนใจกว้าง มีใจเป็นกลาง

นักศึกษภาษาศาสตร์มองภาษาเป็นวัตถุวิสัย ไม่สามารถตัดสิน ความถูก-ความผิด ความดี-
ความร้าย ความเป็นขั้นสูง-ขั้นต่ำของภาษาได้ เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้แล้วจะเข้าใจอย่างลึกซึ้งและเห็น
คุณค่าของความเป็นภาษาของมวลมนุษยชาติ มีจิตใจเป็นกลาง ไม่ดูถูกดูหมิ่น เหยียดหยามภาษาอื่น
หรือเห็นภาษาอื่นเป็นเรื่องตลกไปกฮา จนนำมาพูดจาล้อเลียนกัน อาจถือพิธีมานะว่าภาษาตนเป็นภาษา
ของคนดี มีการศึกษา เป็นผู้ดี เป็นชนชั้นสูง ภาษาผู้อื่นเป็นภาษาของคนบ้านนอก เชย ๆ เป็น ๆ ไป

¹⁴ นันทนา รณเกียรติ, *ศาสตร์ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

¹⁵ อุดม วโรตม์สถิตติ์, *ศ. ภาษาศาสตร์เบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.

¹⁶ ม.ล.จรัลวิไล จรูญโรจน์. *ภาษาศาสตร์เบื้องต้น Introduction to Linguistics*, พิมพ์ครั้งที่ ๓,
(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๑๐.

๒. ฝึกให้ผู้เรียนมีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลและเป็นระบบ

ความเป็นวิทยาศาสตร์ของภาษาส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการฝึกให้คิด และทำความเข้าใจภาษาในแง่มุมใหม่ นักภาษาศาสตร์จะศึกษาภาษาอย่างเป็นระบบ มีกฎเกณฑ์ มากกว่าที่จะท่องจำอย่างไร้ระบบ

ความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล เป็นระบบและชัดเจนแบบวิทยาศาสตร์ที่ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนมานั้น ทำให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาอื่นหรือในการดำรงชีวิตได้ ย่อมยังประโยชน์ด้านอื่นๆ ให้สำเร็จตามไปด้วย

๓. ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ภาษาอื่น ๆ ได้ง่ายและลึกซึ้งขึ้น

ภาษาศาสตร์ไม่ได้มุ่งเน้นโดยตรงในการเรียนภาษาใดภาษาหนึ่ง เพื่อ ฟัง พูด อ่าน เขียน แต่เป็นการเรียนเชิงโครงสร้าง และระบบทางภาษาของภาษานั้น ๆ

ทำให้ผู้เรียนภาษาศาสตร์สามารถเรียนรู้ภาษาอื่นได้ง่าย ในการทำความเข้าใจ และจัดระบบระเบียบทางภาษามากกว่า ผู้ที่เรียนภาษาด้วยการท่องจำ เพราะท่องจำอาจทำให้ลืม แต่ถ้าเข้าใจก็ทำให้พัฒนาการเรียนรู้ภาษานั้น ๆ ได้เร็ว และลึกซึ้งขึ้น

๔. ความรู้ภาษาอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอที่จะประยุกต์ใช้กับงานบางอย่าง

นักภาษาศาสตร์อาจใช้ความสามารถทางภาษาศาสตร์ ด้านความรู้ สัทศาสตร์ (Phonetics) สรรศาสตร์ (Phonemes) วลีวิภาค (Morphology) วากยสัมพันธ์ (Syntax) อรรถศาสตร์ (Semantics) และระบบการเขียน (Writing System) ในการสอนภาษาต่างประเทศให้กับผู้สนใจที่จะเรียนภาษาที่สองได้

๑.๓ ลักษณะของภาษาและภาษาในทัศนะของนักภาษาศาสตร์

ภาษาเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมา และกำหนดร่วมกันให้เป็นสิ่งแทนสำหรับสื่อความรู้สึกนึกคิด และความปรารถนา เพื่อจุดประสงค์ในการติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนสมาชิกในสังคมของตนในเบื้องต้น แต่เมื่อมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม จึงมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ เกิดขึ้น และเป็นสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจระหว่างกลุ่มด้วย ทำให้มีนักปราชญ์ทางภาษาได้ตั้งข้อสังเกตและศึกษาเกี่ยวกับภาษามากมายหลายแนวคิด กับทั้งได้พยายามศึกษาภาษาในแง่ต่างๆ รวมทั้งลักษณะของสิ่งประดิษฐ์ที่เรียกว่า ภาษา นี้

ภาษาได้เกิดขึ้นพร้อมกับมนุษย์มานานแล้ว เพราะมนุษย์ใช้ภาษาสื่อสารกันมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ดังนั้น ภาษาที่แท้จริงคือเสียงเท่านั้น ส่วนตัวหนังสือหรือตัวอักษรรวมทั้งสัญลักษณ์ที่เป็นรูปภาพต่างๆ เป็นตัวถ่ายถอดอีกทีหนึ่ง คือ ตัวหนังสือเป็นสัญลักษณ์แทนเสียงเท่านั้นเอง และการใช้ตัวอักษรแทนเสียงนั้น บางทีแทนไม่ได้ตรงเสียงทีเดียว

ในภาษาเราใช้เสียงเป็นสิ่งสมมุติแทนสิ่งต่างๆ คนในหมู่ในพวกภาษาเดียวกันจะรับรู้ได้ตรงกันไว้ก่อน แต่สิ่งที่สมมุติแทนสิ่งต่างๆ นั้น มิได้หมายความว่าสัมพันธ์กับสิ่งที่เราทดแทนโดยตรง เช่น เราพูดว่า เด็ก หรือทารก เป็นต้น แต่ผู้ที่พูดภาษาอื่นซึ่งไม่รู้ภาษาไทย ที่ไม่เคยรับรู้ตรงกับที่เราเข้าใจ ดังนั้น เสียงที่เราเปล่งออกไปอย่างหนึ่งอาจจะหมายถึงอะไรก็ได้ที่ตกลงกันในหมู่พวกของเรา ความหมายของเด็ก หรือ ทารกในสังคมชาติอื่นๆ ก็มี แต่เสียงแตกต่างออกไปอีก เช่น ภาษาอังกฤษเรียกว่า **Baby** หรือ **infant** ภาษาเยอรมันเรียกว่า **kind** ภาษาสเปนเรียกว่า **criatura** ภาษาตุรกีเรียกว่า **cojuk** เป็นต้น ดังนั้น ภาษาเป็นเรื่องที่สังคมหนึ่งๆ เป็นผู้กำหนดขึ้นอย่างแท้จริง ถ้าภาษาเป็นเรื่องของเสียงที่สัมพันธ์กับสิ่งที่แทนโดยตรงแล้ว ทุกชาติทุกภาษาในโลกคงพูดภาษารับรู้เข้าใจได้ตรงกันทั้งหมด

ภาษาของมนุษย์มีลักษณะพิเศษกล่าวโดยสรุปดังนี้¹⁷

- ๑) ภาษาของมนุษย์สามารถนำมาเรียงให้เกิดความหมายใหม่ได้ ทั้งผู้พูดผู้ฟังสามารถติดต่อทำความเข้าใจกันได้ แม้จะนำเอาภาษามาเรียบเรียงกันใหม่
- ๒) ภาษาของมนุษย์เป็นสิ่งที่ตกลงยอมรับกันมาหลายช่วงอายุคน การตกลงยอมรับไปได้โดยปราศจากเหตุผลกันไม่ได้ (คำที่ใช้เรียกสัตว์บางชนิดเช่น แมว/กา บางทีเรียกตามเสียงร้องของมัน แต่เป็นไปโดยบังเอิญมากกว่า)
- ๓) ภาษาของมนุษย์ช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อกัน คือผู้พูดสามารถแสดงสิ่งที่ตนต้องการให้ผู้อื่นเข้าใจ และผู้ฟังสามารถรับรู้เข้าใจสิ่งที่ผู้พูดแสดงออกได้ตรงกัน
- ๔) ภาษาของมนุษย์สามารถใช้สื่อความหมายได้ทุกสถานที่และทุกโอกาส มีเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อใด เช่น สามารถกล่าวถึงเหตุการณ์ในอดีต โดยที่ผู้พูดและผู้ฟังเข้าใจตรงกันได้
- ๕) ภาษาของมนุษย์ต้องเกิดจากการเรียนรู้ อันเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ภาษามนุษย์ต้องเกิดจากการเลียนแบบกัน ภาษาจึงไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรมหรือสมบัติทางชีววิทยาเหมือนกับสัตว์ ซึ่งมีลักษณะทางชีววิทยาเป็นตัวกำหนด

¹⁷ ประสิทธิ์ กาศย์กลอน : การศึกษาภาษาไทยความแนวภาษาศาสตร์, ๒๕๑๙.

๑.๓.๑ ลักษณะของภาษา

ภาษาเป็นสิ่งที่มีความพิเศษที่ทำให้มนุษย์แยกออกจากสัตว์ได้อย่างชัดเจน ถึงแม้จะดูเหมือนว่าสัตว์เหล่านี้จะมีวิธีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันก็ตาม แต่ก็มีข้อจำกัดน้อยกว่ามนุษย์ใช้สื่อสารกัน หรือแม้ว่าสัตว์บางชนิดจะสามารถเลียนแบบเสียงพูดของมนุษย์ได้ แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงประโยคเองได้หรือสื่อความได้เองตามที่ตนปรารถนา ในขณะที่มนุษย์มีศักยภาพในการที่จะเปลี่ยนแปลงหรือสร้างประโยคใหม่ได้เองตามที่ต้องการ

ลักษณะทั่วไปของภาษาสามารถที่จะสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ

๑. มีลักษณะเป็นวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น มีการปรับปรุงแก้ไข เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เพื่อความเหมาะสมของยุคหรือสมัยนั้นๆ และพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น กับทั้งมีการสืบทอด หรือถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ในฐานะที่ภาษาของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับวัฒนธรรม คือ มีการปรับปรุงแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

๒. ภาษาเกิดจากการเรียนรู้

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ภาษานั้นย่อมถ่ายทอดกันได้เช่นเดียวกับวัฒนธรรม การถ่ายทอดนี้ช่วยเชื่อมโยงอดีต-ปัจจุบันและอนาคตให้สืบทอดกันได้ ซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้โดยมีสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปแบบพอกพูนมากขึ้นตามวันและเวลา ซึ่งการเรียนรู้นี้อาจจะเกิดขึ้นทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

๓. เป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสาร

มนุษย์อาศัยภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสารระหว่างกัน เพื่อเป็นการสื่อความรู้สึกนึกคิด และความต้องการของตนให้คนอื่นได้รับรู้และเกิดความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งอาจจะเป็นทั้งเสียง ทั้งสัญลักษณ์แทนเสียง (อักษร) หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ ในการสื่อสารทางเสียงนั้น จะต้องอาศัยบริบทคือข้อความแวดล้อม เหตุการณ์ และความชัดเจนของเสียงเป็นองค์ประกอบสำคัญจึงจะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกันและเป็นไปตามที่ประสงค์

๔. ประกอบด้วยโครงสร้าง

โดยทั่วไป ภาษาของมนุษย์ทุกชาติพันธุ์มีโครงสร้างซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยเล็กๆ คือ หน่วยเสียงหรือหน่วยคำประกอบกันเข้าเป็นคำ หลายๆ คำประกอบกันเข้าเป็นวลีและเป็นประโยค หรืออาจจะมีหลายๆ ประโยคที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นไปได้

นักภาษาศาสตร์สนใจศึกษาโครงสร้างของภาษา ๒ ประการ คือ โครงสร้างทางเสียง ซึ่งได้แก่ หน่วยเสียง (Phoneme) หรือหน่วยเสียงสำคัญ เป็นเสียงที่แยกความหมายในภาษาที่มีความแตกต่างกันออกไป และโครงสร้างทางไวยากรณ์ ซึ่งก็ได้แก่ การสร้างคำและสร้างประโยค การสร้างคำ ได้แก่ การประกอบหน่วยเสียงเป็นหน่วยใหญ่ขึ้นกลายเป็นหน่วยคำที่มีความหมาย เรียกว่า หน่วยคำ (Morpheme) หน่วยคำประกอบกันเข้ากลายเป็นคำ และเมื่อนำมาเรียงกันจึงกลายเป็นประโยค

๕. มีโครงสร้างและองค์ประกอบสัมพันธ์กัน

องค์ประกอบทั้ง ๕ ส่วนของภาษาย่อมเกาะเกี่ยวสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทุกๆ ส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีระบบหรือมีระเบียบแบบแผนแยกส่วนหนึ่งส่วนใดออกไปไม่ได้ เพราะขาดส่วนหนึ่งส่วนใดก็ไม่เป็นภาษา และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบดังกล่าวนี้เป็นไปอย่างอัตโนมัติ คือ เสียงประกอบขึ้นเป็นคำ คำประกอบขึ้นเป็นประโยค และคำหรือวลีหนึ่งๆ จะไม่ทราบความหมายที่แน่นอน ถ้าไม่นำไปสัมพันธ์กับระบบหรือไวยากรณ์หรือโครงสร้างทางไวยากรณ์ ขอให้สังเกตวลีคำหนึ่ง คือ คำว่า “อยู่” ถ้าเราออกเสียงคำนี้เพียงคำเดียว ก็ยังไม่ทราบความหมายที่แท้จริง จนกว่าจะนำคำไปสัมพันธ์กับระบบไวยากรณ์ หรือเข้าไปสัมพันธ์ในประโยค จึงจะทราบความหมายที่แท้จริง ดังนั้น ประโยคจึงเป็นตัวบังคับความหมายในภาษาได้ ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

- (๑) ถ้าลุงยังอยู่ ป้าคงไม่เห็น
- (๒) กาวไม่มีจะติดอยู่ได้อย่างไร
- (๓) ตั้งให้อยู่ซิ เบาๆ มือหน่อย
- (๔) ลิ่นเป็นปลาไหลจับไม่อยู่
- (๕) คุณพูดอย่างนี้ก็น่าฟังอยู่

เมื่อดูจากตัวอย่างในประโยค จะเห็นคำว่า “อยู่” เมื่อนำเข้าไปในประโยคที่ ๑ จะมีความหมายทำนอง “มีชีวิต” ถ้านำเข้าไปในประโยคที่ ๒ มีความหมาย “คงที่หรือไม่หลุดเข้าไป” ถ้านำเข้าไปในประโยคที่ ๓ มีความหมายว่า “ทรงไว้” ถ้านำเข้าไปในประโยคที่ ๔ มีความหมายว่า “ติด” และถ้า

นำเข้าไปในประโยคที่ ๕ มีความหมายทำนองให้เบาลง คือพูดน่าฟังแต่ไม่ถึงขนาด ถึงสังเกตว่า การเข้าถึงประโยคแต่ละแบบย่อมเป็นการบังคับความหมายที่แท้จริงของวงศัพท์นั้นๆ

๖. มีความแตกต่างกันทางโครงสร้าง

ภาษาทุกภาษามีโครงสร้างตั้งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และแต่ละภาษาย่อมมีโครงสร้างที่เป็นอัจฉริยะของตนเองคือ มีโครงสร้างทางเสียง โครงสร้างทางไวยากรณ์ วงศัพท์ แบบความหมายที่ไม่เหมือนภาษาอื่น เช่น ในภาษาอังกฤษมีเสียงสำคัญหลายเสียงที่ไม่ปรากฏในภาษาไทย เช่น เสียง g, v, o, o, z, s, c, j เป็นต้น หรือเสียงสำคัญบางเสียงในภาษาไทยไม่มีปรากฏในภาษาอังกฤษ เช่น เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทย เป็นต้น การสร้างประโยคในภาษาอังกฤษ และในภาษาไทยแตกต่างกันออกไป เช่น ประโยคที่ว่า “ใครใช้ให้ไป” เป็นต้น ถ้าจัดตำแหน่งของคำเสียใหม่ ๑๖ แบบ ทำให้ความหมายผิดเพี้ยนไปถึง ๑๖ อย่าง คือ

(๑) ใครใช้ให้ไป	(๒) ใครไปให้ใช้
(๓) ใครไปใช้ให้	(๔) ใครให้ไปใช้
(๕) ใครไปใช้ให้	(๖) ไปใช้ให้ใคร
(๗) ไปให้ใครใช้	(๘) ไปใช้ให้ใคร
(๙) ใช้ไปให้ใคร	(๑๐) ใช้ใครไปให้
(๑๑) ใช้ให้ใครไป	(๑๒) ใช้ใครให้ไป
(๑๓) ให้ไปใช้ใคร	(๑๔) ให้ใครใช้ไป
(๑๕) ให้ใครไปใช้	(๑๖) ให้ใช้ใครไป

๗. ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว

ทุกภาษาแม้จะมีโครงสร้างเฉพาะตัว หรือมีกฎเกณฑ์ที่เป็นแบบแผนของตนเองดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ ๓.๑.๖ แต่กฎเกณฑ์หรือแบบแผนเหล่านั้นย่อมจะไม่แน่นอนตายตัวเสมอไป เช่น ประโยคในภาษาไทยถือเอาการเรียงคำเป็นสำคัญ ถ้าเรียงลำดับตำแหน่งกัน ความหมายก็ทำได้เปลี่ยนไปจากเดิมไม่ ดูได้จากตัวอย่างที่ยกมาประกอบ ถึงแม้จะจัดเรียงคำเสียใหม่ถึง ๑๖ แบบ ความหมายก็ยังคงเหมือนเดิมเสมอ

- (๑) นากลัว ตอนนี้ ที่บ้าน ไม่มีใคร
- (๒) นากลัว ตอนนี้ ไม่มีใคร ที่บ้าน
- (๓) นากลัว ที่บ้าน ตอนนี้ ไม่มีใคร

- (๔) นากลับ ที่บ้าน ไม่มีใคร ตอนนี่
- (๕) นากลับ ไม่มีใคร ตอนนี่ ที่บ้าน
- (๖) นากลับ ไม่มีใคร ที่บ้าน ตอนนี่
- (๗) ตอนนี่ ที่บ้าน นากลับ ไม่มีใคร
- (๘) ตอนนี่ ที่บ้าน ไม่มีใคร นากลับ
- (๙) ตอนนี่ นากลับ ที่บ้าน ไม่มีใคร
- (๑๐) ตอนนี่ นากลับ ไม่มีใคร ที่บ้าน
- (๑๑) ตอนนี่ ไม่มีใคร นากลับ ที่บ้าน
- (๑๒) ตอนนี่ ไม่มีใคร ที่บ้าน นากลับ
- (๑๓) ที่บ้าน ไม่มีใคร นากลับ ตอนนี่
- (๑๔) ที่บ้าน ไม่มีใคร ตอนนี่ นากลับ
- (๑๕) ที่บ้าน ตอนนี่ ไม่มีใคร นากลับ
- (๑๖) ที่บ้าน ตอนนี่ นากลับ ไม่มีใคร
- (๑๗) ที่บ้าน นากลับ ไม่มีใคร ตอนนี่
- (๑๘) ที่บ้าน นากลับ ตอนนี่ ไม่มีใคร
- (๑๙) ไม่มีใคร ตอนนี่ ที่บ้าน นากลับ
- (๒๐) ไม่มีใคร ตอนนี่ นากลับ ที่บ้าน
- (๒๑) ไม่มีใคร นากลับ ที่บ้าน ตอนนี่
- (๒๒) ไม่มีใคร นากลับ ตอนนี่ ที่บ้าน
- (๒๓) ไม่มีใคร ที่บ้าน ตอนนี่ นากลับ
- (๒๔) ไม่มีใคร ที่บ้าน นากลับ ตอนนี่

๘. มีค่าแห่งความเป็นภาษาเท่าเทียมกัน

ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ทุกภาษามีโครงสร้างที่อัจฉริยะของตนเอง และภาษาของกลุ่มย่อยใช้สื่อสารได้ดีสำหรับกลุ่มนั้น จะนำเอาภาษาของกลุ่มนั้นไปใช้ ย่อมจะไม่ได้ผลดีเท่ากับการใช้ภาษาของกลุ่มนั้น ดังนั้น ภาษาของกลุ่มชนใด ย่อมมีค่ากับกลุ่มชนนั้น ไม่ควรกล่าวว่าภาษานั้นดีกว่าภาษานี้ หรือภาษานั้นมีค่ากว่าภาษานี้ เช่น ภาษาถิ่นกรุงเทพฯ ดีกว่าภาษาถิ่นอื่นๆ หรือภาษาอังกฤษดีกว่าภาษาไทย เพราะในท้องถิ่นต่างๆ บางที ผู้ใช้ภาษาในท้องถิ่นนั้นฟังภาษาถิ่นกรุงเทพฯ ไม่ออก

ย่อมสื่อสารกันไม่เข้าใจ หรือคนอังกฤษพูดภาษาไทยที่พูดภาษาอังกฤษไม่ได้ ก็ย่อมติดขัดในเรื่องการสื่อสาร เป็นต้น

อนึ่ง ภาษาต่างๆ ย่อมไม่มีภาษาใดไพเราะกว่าภาษาใด ทุกภาษาย่อมมีความไพเราะในตัวเอง แต่การที่เราฟังภาษาหนึ่งไพเราะกว่าอีกภาษาหนึ่ง เป็นเพราะความรู้สึกของเราเองต่างหากที่จริง ถ้าเราศึกษาในแง่ของการสื่อสารมักไม่คำนึงถึงความไพเราะกัน ถ้อยเสียว่าภาษาใดใช้สื่อสารกันได้ดีในสังคมนั้น ก็ย่อมมีค่าแห่งการสื่อสารเท่ากับภาษาอื่น

๑.๓.๒ ลักษณะของภาษาในทัศนะของนักภาษาศาสตร์

ลักษณะของภาษาในทัศนะของนักภาษาศาสตร์นั้น อาจจะไม่เหมือนกับลักษณะทางภาษาที่เป็นที่รับรู้เข้าใจของคนทั่วไป เพราะมุมมองทางภาษาของนักภาษาศาสตร์นั้น มุมมองภาษาศาสตร์ในเชิงความเป็นวิทยาศาสตร์ที่ใช้วิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ มีการตั้งสมมติฐาน เพื่อทำการพิสูจน์และสืบค้นหาความจริงทางภาษา

ดังนั้น นักภาษาศาสตร์ จึงมีความเห็นว่า ภาษาที่แท้จริงคือ ภาษาพูดของมนุษย์นอกจากนี้ นักภาษาศาสตร์ ยังมีความเห็นพ้องกันว่า ภาษาตามทัศนะของนักภาษาศาสตร์ควรมีลักษณะทั่วไปดังนี้¹⁸

๑. ภาษามีโครงสร้าง โครงสร้างของภาษาประกอบด้วยเสียง และความหมาย กล่าวคือ เสียงพูดของมนุษย์ที่เปล่งออกมาด้วยความตั้งใจ และมีความหมายที่กำหนดแน่นอน จึงนับเป็นภาษา

ดังนั้น เสียงละเมอ ไม่ได้เปล่งเสียงออกมาด้วยความตั้งใจ เสียงหัวเราะ เสียงกระแอม ไอ ฯลฯ ก็ไม่นับเป็นภาษา เพราะไม่มีความหมายที่กำหนดแน่นอนลงไป **การเปล่งเสียงออกมา โดยไม่มีความหมายก็ไม่นับว่าเป็นภาษา** ดังนั้นถ้าจะพูดว่า “เธอน่ารักจุงเบย” เป็นภาษาหรือไม่ ก็ต้องถามว่า “จุงเบย” มีความหมายไหม ถ้ามี ก็เป็นภาษาศาสตร์ แต่ถ้าไม่มีก็ไม่นับเป็นภาษาศาสตร์

๒. ภาษามีระบบ ภาษาแต่ละภาษาจะมีระบบกฎเกณฑ์ที่แน่นอนในตัวเอง มนุษย์สามารถใช้ภาษาสื่อความเข้าใจกับบุคคลอื่น ๆ ได้โดยที่เขาได้เรียนรู้และเข้าใจระบบกฎเกณฑ์ในภาษานั้น ๆ ก่อน ถ้าใช้ผิดระบบ ก็อาจไม่เข้าใจกัน เช่น พูดว่า ฉันทหนังสือเรียน ผู้ฟังจะรู้ทันทีว่าผิดระบบการเรียงคำของภาษาไทย และอาจไม่เข้าใจความหมาย หรือ พูดว่า **Orange fish small** (ส้มปลาน้อย) ชาวต่างประเทศก็งงไปเลย เพราะไม่เข้าใจความหมาย

¹⁸ จินดา เสงสมบุรณ์, ผศ. ภาษาศาสตร์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริสาส์น, ๒๕๔๒), หน้า ๖-๘.

๓. ภาษาเป็นสิ่งสมมุติ เสียงซึ่งมนุษย์เปล่งออกมาและมีความหมายนั้น เป็นสิ่งสมมุติขึ้นมา เพื่อใช้แทนความหมายตามต้องการ และใช้สืบทอดต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม ในบางครั้งเราก็ไม่สามารถให้เหตุผลได้ว่า ทำไมเรียกสิ่งต่าง ๆ ว่าอย่างนั้นอย่างนี้ เช่น เราเรียกสัตว์สี่เท้ามีขน มีหู ๒ หู เท้า ๒ โอง ๒ โอง ว่า หมา ว่า สุนัข ว่า Dog ว่า จ้อ ว่า กูตะ กูติ เป็นต้น

ภาษาเป็นสิ่งสมมุติ ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่าสมมุติสัจจะ คือ ความจริงที่ถูกสมมุติขึ้น ว่าเขาว่าเรา ว่าสิ่งของ ว่าสถานที่ ว่าวันเวลา เพื่อสะดวกในการจดจำและเรียกขาน ถ้าคนไม่เข้าใจ ก็จะยึดติด แล้วยึดมั่นถือมั่นว่า เป็นตัวตนเราเขาจริง ๆ ก็เป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์อีกประการหนึ่ง

ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงสอนสมมุติอีกอย่างหนึ่งคือ ปรมาตตสัจจะ ความจริงขั้นปรมาตต หรือความจริงอันประเสริฐลึกซึ้ง คือสรรพสิ่งเป็นเพียงสิ่งสมมุติเท่านั้น ความจริงแล้วมีความเกิดขึ้นในเบื้องต้นตั้งอยู่ในท่ามกลางและดับสลายไปในที่สุด ดังนั้นเราไม่ควรเข้าไปยึดมั่นถือมั่นมาเขา ว่าเรา ว่าตัวตนของเรา เมื่อไม่ยึดมั่นถือมั่น ก็ละ ก็วางได้ จึงพ้นจากความทุกข์ได้นั่นเอง

๔. ภาษามีลักษณะเป็นสังคมิวิทยา กล่าวคือ

๔.๑ ภาษาเกิดจากการเรียนรู้ เลียนแบบ ถ่ายทอด มิใช่เกิดจากสัญชาตญาณ หรือพันธุกรรม ตัวอย่างเช่น มนุษย์ทารกที่ไปอาศัยอยู่ในป่า อยู่กับสัตว์ป่า ตั้งแต่ยังเป็นทารก ก็จะมีภาษาพูดไม่ได้ แต่เมื่อมนุษย์เอามาเลี้ยง และสอนภาษาให้ ก็จะมีภาษาพูดได้

ส่วนสัตว์ที่มนุษย์นำมาเลี้ยงตั้งแต่เกิด โดยมีให้อยู่กับแม่ของมันเลย ก็สามารถส่งเสียงเหมือนแม่ของมัน แต่จะพูดภาษามนุษย์ไม่ได้ แสดงว่าเสียงร้องของสัตว์เกิดจากสัญชาตญาณ หรือพันธุกรรมเท่านั้น ไม่ได้เกิดจากการเรียนรู้ เราจึงไม่ถือว่าเสียงร้องของสัตว์เป็นภาษา

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ภาษามนุษย์ในทัศนะของนักภาษาศาสตร์ เป็นลักษณะทางสังคมิวิทยา ส่วนภาษาสัตว์นั้น เป็นลักษณะทางชีววิทยา

๔.๒ ภาษาเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ มีการสร้างขึ้นมา โดยเป็นที่ตกลงยอมรับในสังคมเดียวกัน และสืบทอดจากคนรุ่นก่อน ไปสู่คนรุ่นต่อไป

๔.๓ ภาษาแต่ละภาษามีหลายกลุ่ม หลายระดับ ตามลักษณะของสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม สภาพครอบครัว สภาพสังคม สภาพท้องถิ่น หรือวัตถุประสงค์ที่ใช้ภาษาเช่น ภาษาปาก ภาษาถิ่น ภาษาวิชาการ ภาษาแบบแผน ภาษาพระ ภาษาราชการ เป็นต้น

๔.๔ ภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ คำบางคำอาจใช้ในภาษาชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วก็หายไป ไม่มีผู้ใช้พูด บางคำอาจยังใช้อยู่แต่มีความหมายต่างไปจากเดิม นอกจากนี้ยังมีคำเกิดใหม่ซึ่งอาจเกิดจากความนิยม การรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ วิทยาการใหม่ ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาทั้งสิ้น

๕. ภาษาที่มีจำนวนประโยคไม่รู้จบ ในแต่ละภาษาแม้จะมีจำนวนเสียงหรือจำนวนคำจำกัด แต่เมื่อนำเสียงและคำเหล่านั้น มาเรียบเรียงเป็นประโยค จะสามารถผลิตประโยคได้มากมายไม่รู้จบสิ้น เพราะผู้พูดภาษาใดก็ตาม ย่อมสามารถสร้างประโยคใหม่ ๆ ในภาษานั้น ๆ ขึ้นได้เอง โดยที่ผู้อื่นที่ใช้ภาษาเดียวกัน จะสามารถเข้าใจได้ทันที แม้ไม่เคยได้ยินมาก่อนก็ตาม

๑.๔ ความสำคัญและประโยชน์ของภาษา

มนุษย์กับภาษา มีความสัมพันธ์กัน จนไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต มนุษย์ก็ยังคงต้องใช้ภาษาอยู่ นั่นหมายถึงว่ามนุษย์เริ่มมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย แต่การที่จะมีคนเข้าใจภาษาที่เด็กแรกเกิดหรือคนใกล้จะสิ้นลมหายใจใช้สื่อสารหรือไม่นั้นก็เป็นเรื่องหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เราไม่สามารถจะปฏิเสธได้ว่า มนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์มีความสัมพันธ์กับภาษาที่ใกล้ชิดมากที่สุด นับได้ว่า ภาษาที่มีประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์มาก เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกันได้ถูกต้องตามที่ตนตั้งความประสงค์ไว้ การที่จะติดต่อสื่อสารโดยปราศจากภาษา ย่อมเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้แน่นอน

ภาษาเข้ามามีบทบาทที่สำคัญต่อชีวิตมนุษย์ทุกชาติพันธุ์ ตั้งแต่ยุคแรกๆ ที่มนุษย์รู้จักการปฏิสัมพันธ์กัน จนกระทั่งมีการพัฒนาจากการใช้เพียงภาษาพูดมาจนถึงมีภาษาเขียน แล้วเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ความสำคัญของภาษาสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑.๔.๑. ความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสาร

ในฐานะที่เป็นสัตว์สังคม มนุษย์ติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยการใช้ภาษาเป็นสื่อกลาง สำหรับเป็นเครื่องบอกความคิดและความเห็น รวมทั้งความต้องการของตนให้สมาชิกอื่นๆ รับรู้ เป็นผลทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกันได้ถูกต้อง

๑.๔.๒. ความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด

มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่สามารถฝึกฝนตนเองได้และมีศักยภาพสูง สามารถที่จะประดิษฐ์สัญลักษณ์ขึ้นมาและกำหนดเป็นภาษาเป็นเครื่องช่วยในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนให้สมาชิกอื่นได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ถูกต้อง

๑.๔.๓. ความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นเครื่องรักษาถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

การที่เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต ขนบประเพณีและวัฒนธรรมของคนรุ่นหนึ่งจะถูกถ่ายทอดให้คนอีกรุ่นหนึ่งได้รับรู้และปฏิบัติตามนั้น ต้องอาศัยภาษาเป็นเครื่องช่วย ซึ่งทำให้สามารถสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของบรรพบุรุษไว้ได้

๑.๔.๔. ความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นเครื่องช่วยบันทึกความรู้

โดยความเป็นจริงแล้ว มนุษย์ไม่สามารถที่จะจดจำเรื่องราวต่างๆ หรือการค้นพบความจริงบางอย่างที่มีประโยชน์ต่อมวลมนุษยโลกได้ด้วยสมองเท่านั้น หากแต่อาศัยการจดบันทึกด้วยสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้ในการสื่อความหมายระหว่างกัน เป็นเหตุให้การค้นพบความจริงหรือความรู้ต่างๆ ในยุคสมัยหนึ่งสามารถส่งต่อสู่อีกสมัยหนึ่งได้ด้วยสิ่งที่เรียกว่า ภาษานั้นเอง

๑.๔.๕. ความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นแกนที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าของชาติ¹⁹

เป็นที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนว่า ภาษาที่ใช้ในประเทศที่มีการพัฒนาที่สูงกว่าจะได้รับการยอมรับจากประเทศที่ด้อยพัฒนามากกว่า เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ซึ่งมีการพัฒนาการทางด้านต่างๆ ที่สูงมาก เป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก จึงทำให้วัฒนธรรมทางภาษาได้แพร่ขยายไปทั่วโลก

จะเห็นได้ว่า ภาษานั้น มีความสำคัญมากต่อมวลมนุษยชาติทุกเผ่าพันธุ์ เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถจะอยู่คนเดียวโดดเดี่ยวได้ จำต้องอาศัยอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ซึ่งการที่จะติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยเครื่องมือช่วยในการที่จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องอันดีระหว่างกัน ดังนั้น ภาษาจึงเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก เป็นทั้งเครื่องมือสื่อสาร เครื่องถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด เป็นเครื่องถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เป็นทั้งเครื่องช่วยบันทึกความรู้ และเป็นแกนสำคัญยิ่งในการแสดงถึงความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ

¹⁹ ประภาศรี สีหอำไพ, ศ. วัฒนธรรมทางภาษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑.